

Cuprins

<i>Cuvânt-înainte</i>	9
-----------------------------	---

I. Literatură

Capitolul 1. Textul literar/nonliterar. Literatura populară/cultă	13
Textul literar și textul nonliterar	13
Repere teoretice	13
Modele și sugestii de interpretare	14
Exerciții aplicative	15
Teste formative	17
Teste complexe	19
Literatura populară și literatura cultă	22
Literatura populară	22
Repere teoretice	22
Literatura cultă	22
Repere teoretice	22
Modele și sugestii de interpretare	23
Textul popular	23
Textul cult	24
Exerciții aplicative	25
Teste complexe	27
Teste pentru performanță	35
Capitolul 2. Conținutul și forma operei literare	43
Opera literară	43
Repere teoretice	43
Conținutul și forma operei literare	43
Modele și sugestii de interpretare	44
Exerciții aplicative	46
Teste complexe	47
Teste formative	53
Exerciții pentru performanță	59

Capitolul 3. Moduri de expunere. Narațiunea. Descrierea. Dialogul	64
Narațiunea	64
Repere teoretice	64
Modele și sugestii de interpretare	64
Exerciții aplicative	66
Teste formative	70
Descrierea	73
Repere teoretice	73
Modele și sugestii de interpretare	74
Exerciții aplicative	76
Dialogul	77
Repere teoretice	77
Modele și sugestii de interpretare	78
Vorbirea directă și vorbirea indirectă	79
Trecerea de la vorbire directă la vorbire indirectă	79
Repere teoretice	79
Trecerea de la vorbire indirectă la vorbire directă	79
Repere teoretice	79
Exerciții aplicative	80
Teste formative	84
Exerciții pentru performanță	88
Exerciții formative	92
Capitolul 4. Opera narativă. Personajul literar	96
Opera narativă	96
Repere teoretice	96
Modele și sugestii de interpretare	98
Exerciții aplicative	99
Personajul literar	104
Repere teoretice	104
Modele și sugestii de interpretare	105
Teste formative	106
Teste pentru performanță	112
Capitolul 5. Opera lirică. Procedee de expresivitate artistică.	
Elemente de versificație	117
Opera lirică	117
Repere teoretice	117
Modele și sugestii de interpretare	117
Exerciții aplicative	119
Teste formative	122
Procedee de expresivitate poetică	123
Repere teoretice	123
Elemente de versificație	124
Repere teoretice	124
Modele și sugestii de interpretare	125
Exerciții aplicative	126
Teste pentru performanță	130
Capitolul 6. *Opera dramatică (teatrul)	133
Opera dramatică	133
Repere teoretice	133
<i>Teste pentru performanță</i>	135

II. Compuneri școlare

Tipuri de compuneri	145
Repere teoretice	145
Scrisoarea	146
Jurnalul intim/personal	146
Tipuri de compuneri și sugestii de rezolvare	146

III. Limbă și comunicare

Capitolul 1. Noțiuni de fonetică, ortografie și punctuație	159
Fonetică	159
Repere teoretice	159
Sunetul și litera	159
Silaba, accentul, despărțirea cuvintelor în silabe	160
Ortografie și punctuație	161
Semnele de ortografie	161
Semnele de punctuație	161
Exerciții aplicative	162
Capitolul 2. Noțiuni de vocabular (lexic)	166
Vocabularul	166
Repere teoretice	166
Structura vocabularului	166
Sensul cuvintelor în context	167
Exerciții aplicative	168
<i>Exerciții recapitulative</i>	171
Capitolul 3. Noțiuni de morfologie	173
Repere teoretice	173
Verbul	174
Repere teoretice	174
Exerciții aplicative	175
Substantivul	178
Repere teoretice	178
Exerciții aplicative	180
Adjectivul	182
Repere teoretice	182
Exerciții aplicative	183
Pronumele	187
Repere teoretice	187
Exerciții aplicative	190
Numeralul	192
Numeralul cardinal	192
Repere teoretice	192
Numeralul ordinal	193
Repere teoretice	193
Scrierea cu cifre romane	194
Exerciții aplicative	195
<i>Exerciții recapitulative</i>	198

Capitolul 4. Noțiuni de sintaxă	203
Repere teoretice	203
Clasificarea propozițiilor	203
Exerciții aplicative	204
Subiectul	207
Repere teoretice	207
Exerciții aplicative	208
Predicatul	211
Repere teoretice	211
Exerciții aplicative	212
Atributul	215
Repere teoretice	215
Exerciții aplicative	216
Complementul	218
Repere teoretice	218
Exerciții aplicative	219
<i>Exerciții recapitulative</i>	222

IV. Teste pentru examene, concursuri școlare și olimpiade

V. Sugestii de proiecte, concursuri și teme de portofoliu

Proiectul – o metodă interactivă	281
Proiecte individuale	282
Proiecte în echipă	284
Turul galeriei (expoziții)	287
Concursuri	288
Recomandări de lectură suplimentară	290
Povești și basme	290
Cărți cu personaje copii	290
Cărți cu personaje animale	291
Cărți cu personaje și întâmplări comice	291
Cărți de aventuri	291
Cărți de inspirație istorică	291
Cărți de literatură science-fiction	292
Cărți de poezie (selectiv)	292
<i>Bibliografie</i>	293

B. Citește textul următor, apoi răspunde cerințelor formulate:

„Fiul craiului, boboc în felul său la trebi de aieste, se potrivește Spânului și se bagă în fântână, fără să-l trăsnească prin minte ce i se poate întâmpla. Și, cum sta și el acolo de se răcorea, Spânul face tranc! capacul pe gura fântânei, apoi se sule deasupra lui și zice cu glas răutăcios:

— Alelei! fecior de om viclean ce te găsești; tocmai de ceea ce te-ai păzit n-ai scăpat. Ei, că bine mi te-am căptușit! Acum să-mi spui tu cine ești, de unde vii și încotro te duci, că, de nu, acolo îți putrezesc ciolanele!” (Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*)

Receptare dirijată

1. Indică tipurile de personaje prezente în text.

Personajele principale ale fragmentului sunt fiul craiului și spânul, construite prin opoziție, ca simboluri ale binelui și, respectiv, răului.

2. Extrage din text o trăsătură a fiului de crai.

Fiul de crai este prezentat prin termenul „boboc”, care sugerează tinerețea, lipsa de experiență, naivitatea și inocența, aspecte care vor fi exploatare de spân.

3. Indică specificul limbajului folosit de narator.

Naratorul povestește la persoana a III-a, folosind limbajul popular, marcat de cuvinte („tranc!”) și expresii („să-l trăsnească prin minte”) menite să dea farmec povestirii, creând un stil inconfundabil.

4. Realizează rezumatul fragmentului.

Fiul de crai, amăgit de vorbele spânului, coboară în fântână pentru a se răcori, în timp ce spânul, bucuros că l-a păcălit ușor, acoperă gura fântânii și îl amenință cu moartea în cazul în care nu i se supune.

Exerciții aplicative

1. Alege răspunsul pe care îl consideri corect:

- Opera narativă este întotdeauna în proză. A/F
- Narațiunea este diferită de proză. A/F
- Liricul se poate îmbina cu epicul. A/F
- Prezența narațiunii este obligatorie. A/F
- Naratorul povestește doar evenimente la care a participat. A/F
- Dialogul contribuie adesea la caracterizarea personajelor. A/F
- Narațiunea se poate realiza și la persoana I. A/F
- Descrierea apare doar în opera poetică. A/F
- În opera narativă personajele sunt reale. A/F
- Naratorul se confundă cu autorul. A/F

2. Citește textul de mai jos și răspunde cerințelor formulate:

„Cititorii trebuie să știe că madam Caliopi Georgescu are trei copii – Virgiliu, Horațiu și Ovidiu Georgescu.

Virgiliu este în anul al treilea la Facultatea de Drept, Horațiu în al doilea și Ovidiu vrea să intre în anul întâi la aceeași facultate. Ovidiu trece acum examenul sumar de șapte clase liceale. (...)

— Închipuiește-ți, zice mama emoționată. Să-l persecute pe băiat! Să-i zdrobească bălatului cariera!... Cum este el simțitor, e în stare să se prăpădească... (...) Închipuiește-ți, să-i dea nota 3 și lui îi trebuie 6... Și la ce? Tocmai la Morală... Acu, dumneata îl cunoști pe Ovidiu de când era mic... Știi ce creștere i-am dat!...

— Ei! Bravo!” (I.L. Caragiale, *Bacalaureat*)

Cerințe:

1. Indică proveniența numelor pe care le poartă fiii doamnei Georgescu.
2. Numește modurile de expunere utilizate.
3. Precizează semnificația ultimei replici, precizând cui aparține ea.
- *4. Menționează tipul de narator și persoana gramaticală la care se relatează.
5. Explică rolul utilizării semnului exclamării în replica mamei.
6. Extrage o secvență prin care Ovidiu este caracterizat direct de alt personaj din text.
7. Imaginează-ți răspunsul în cuvinte, însoțit de gesturile corespunzătoare al interlocutorului doamnei Georgescu.
8. Transformă dialogul de mai sus în vorbire indirectă.
9. Rescrie fragmentul narativ la persoana I.
10. Realizează o scurtă caracterizare a doamnei Caliopi Georgescu în ipostază de mamă și apoi compar-o cu alt personaj similar dintr-o schiță caragialiană. Desenează o caricatură a unuia dintre aceste personaje.

3. Citește textul de mai jos și răspunde cerințelor formulate:

„Corbul îngâmfat în sine
Nicidecum nu-i veni bine
Ca vulpea să-l socotească
De mut sau să mi-l vorbească
Că e prost l-al său cântat.
Lungi gâtul, căscă ciocul
Și-ncepu a croncăni
Cașul căzând, vulpea-aci
Cântărețul păți jocul.”

(Ion Heliade-Rădulescu, *Corbul și vulpea*)

Cerințe:

1. Descrie imagina de pe pagina următoare, prezentând simbolistica etc.

© Ilustratova Tatyana/Dreamstime.com

2. Scrie un proverb adecvat situației prezentate în fabula citată.
3. Sintetizează morala fabulei.
4. Redactează un text de cinci-șase rânduri care să conțină sfaturi de viață adresate corbului.
5. Răspunde la următoarea întrebare: cine este vinovat?
6. Numește alte texte cu caracter moralizator din literatura română.
7. Extrage un fragment din text care ți-a plăcut și motivează alegerea.
8. Propune sinonime pentru caracterizarea corbului din primul vers.
9. Menționează o calitate și un defect ale unui personaj din textul dat.
10. Povestește o scenă din experiența personală în care ai jucat un rol similar unuia din cele două personaje personificate.

4. Citește textul de mai jos și răspunde cerințelor formulate:

„M-am întors cu Dinu, glumind.

Când venii la masă, întrebai de la ușă:

— Știi câți corigenți sunt de la noi, din clasă, la matematici? Șaisprezece.

S-au mirat cu toții. Mă priveau prietenos și încercau să mă consoleze.

Eu mă prefăceam trist, dar mă bucuram din tot sufletul că tata nu-mi predică nimic și că mama nu mă va lipsi de bani în săptămâna aceasta. Mi-au cerut amănunte asupra serbării, asupra profesorilor, prietenilor, colegilor, cunoscuților, necunoscuților.

A trebuit să mă prefac trist până seara.

Sau, poate, sunt cu adevărat trist...” (Mircea Eliade, *Romanul adolescentului miop*)

Cerințe:

1. Ce prezintă acest fragment?
2. Ce ai reținut din acest text?

3. Ce sentimente ți-a provocat lectura?
4. Ce ți-a plăcut în atitudinea personajului?
5. Ce ai schimba în comportamentul/gândirea/atitudinea lui?
6. Ce tip de narator apare în acest fragment?
7. Care sunt adevăratele gânduri ale băiatului care „s-a prefăcut trist până seara”?
8. Ce părere ți-au făcut părinții băiatului prin atitudinea lor?
9. Ce amintiri din experiența proprie ți-a trezit fragmentul?
10. Ce semnificație poate avea ultimul enunț?

5. Citește textul de mai jos și răspunde cerințelor formulate:

„— Vezi ce înseamnă să nu te oprești la toate chichițele? exclamă triumfător băiatul. Așa se recapitulează. Treci mai departe. Poate mai prindem ceva din meci.

— «Iepurele de casă. Iepurele de casă este un animal vertebrat...»

— Se știe. Ca și cămila.

— «Iepurii sunt folositori omului...»

— Ca și cămilele. Treci mai departe.

— «Ei se hrănesc cu...»

— Principalul e că se hrănesc. Vezi pe pagina ailaltă. Amănunte, Radule, nimicuri.

— «Respiră prin...»

— Ca și cămila. Nu te mai opri la toate chițibușurile. Unde vezi tu esențialul? Unde-i principalul?

— Păi, nu văd... nu e...

— Foarte bine, doar nu suntem la lecția de zi. Asta-i recapitulare: fără amănunte!» (Mircea Sântimbreanu, *Recreația mare*)

Ce ai aflat?

- Partenerii de dialog sunt
- Ei discută despre
- Modul de a învăța este
- Dialogul are rolul de a transpune
- Elevii se comportă
- Limbajul folosit este

Care este părerea ta?

- Învățatul poate fi o îndeletnicire plăcută dacă
- Amănuntele sunt importante pentru
- Învățatul în grabă va avea rezultate
- Cei doi colegi au un stil de învățare

Ce ai învățat?

- A învăța înseamnă
- O lectură eficientă presupune
- A recapitula presupune

6. Alcătuieste rezumatul următoarelor fragmente, având în vedere:

- folosirea persoanei a III-a;
- prezentarea acțiunii fără amănunte sau comentarii;
- utilizarea verbelor la timpul prezent.

A. „La doi pași de duduca Lizuca, câțelul scurmă repede cu o labă un mușuroi de furnici, apoi își vâri botul în el, mirosind. Îndată începu să scuture din cap și să pufnească, țopâind la dreapta și la stânga.

Lizuca începu a râde.

— Vezi, Patrocle, dacă nu le dai pace, ele te mușcă. Stai cuminte, să ți le iau de pe bot, să le dau drumul în iarbă. Nu știi mata că aici este și împărăteasa furnicilor? Și, dacă o scăpăm de primejdie, ea ne dă un fir de pai și, când avem nevoie de dânsa, îndată vine să ne ajute cu toate furnicile ei. Așa. Uite paiul! Hai să mergem. Rămâi sănătoasă, Sora Soarelui!” (Mihail Sadoveanu, *Dumbrava minunată*)

B. „Dar Fram era într-adevăr de neînțeles în această seară. Părea că a uitat unde se afla. A uitat ce așteaptă lumea de la el.

A uitat că îl privesc două mii de oameni, două mii de perechi de ochi.

— Fram! îl încurajă un glas.

Ursul alb ridică ochiul.

— A, da! spunea privirea lui. Aveți dreptate. Sunt Fram și trebuie să vă înveselesc.

Cu labele făcea semn de neputință în lături.

Duse dreapta la frunte, apoi la inimă; din nou la frunte și din nou la inimă. Apoi în lături. Acolo era ceva stricat, care nu mai mergea. Adineaori, când a ridicat perdeaua de catifea roșie, mai credea că totul are să fie ca înainte. Mulțimea, ochii, aplauzele. I-au dat acestuia amăgire. Acum din nou a uitat tot. Nu știe ce caută aici. Ce vrea lumea aceasta de la el?” (Cezar Petrescu, *Fram, ursul polar*)

7. Realizează povestirea fragmentelor următoare, având în vedere:

- folosirea persoanei a III-a;
- prezentarea detaliată;
- inclusiunea unor expresii din text;
- referirea la reacții, la stări sufletești.

A. „Apropiindu-se de lumina licuriciului, Lizuca cunoscuse că se afla lângă o scorbură de răchită. Pletele lungi ale ramurilor cădeau către ea și se legăneau alene.

— Asta-i o casă foarte bună, mormăia Patrocle.

Atunci Lizuca își ceru voie de la răchită.

— Mătușă răchită, șopti cu sfială, ne dai voie să intrăm în casa mata?

Răchita o mângâie lin și îi dădu drumul în scorbură.

— Aicea-i foarte bine, Patrocle, grăi fetița culbărindu-se. Văd că este saltea și pernuță din mușchi.” (Mihail Sadoveanu, *Dumbrava minunată*)

B. „Intră în han și spuse hangiului:

— Jupâne, îți mai aduci aminte că am ospătat aicea acum douăzeci de ani și nu ți-am plătit? Ei, acum am venit să plătesc și vreau să știu cât costă.

— Da, da! Îmi aduc aminte. Ai mâncat cinci ouă și o bucată de pâine.

— Da, întocmai. Cât costă?

— Apoi masa aceea costă două mii de lei.

— Cum vine asta, jupâne?

— Da, așa vine. Căci, dacă nu-ți dădeam dumitale cele cinci ouă, eu scoteam cinci găini, care creșteau mari. Găinile, la rândul lor, scoteau iar pui și, dacă socotești din fir în păr, sunt întocmai două mii de lei.” (*Păcală avocat*)

Personajul literar

Repere teoretice

- Reprezintă o proiecție a unui mod de a gândi, de a se comporta, de a vorbi.
- În cadrul operei literare, exprimă indirect idei, concepții, sentimente, emoții ale autorului.
- Erou, protagonist, figură, personajul literar este antrenat într-o acțiune concepută de scriitor, ca argumentare a unui punct de vedere.
- Uneori, numele atribuit personajului poate fi o metaforă a felului său de a fi (Făt-Frumos, domnul Goe etc.).

*Tipuri

Criteria	Tip de personaj	Caracteristici	Exemple
a) Rolul personajului	Principal	Participă la toate episoadele acțiunii.	Nică (<i>Amintiri din copilărie</i>)
	Secundar	Apare doar în unele episoade din desfășurarea acțiunii.	Smaranda, mama lui Nică (<i>Amintiri din copilărie</i>)
	Episodic	Apare într-o singură secvență.	Mătușa Mărioara (<i>Amintiri din copilărie</i>)
b) Semnificația morală	Pozitiv	Constituie un model, aderând la adevăratele valori.	Făt-Frumos (basme)
	Negativ	Întruchipează defecte, vicii.	Zmeul (basme)
c) Ca prezentă	Individual	Reprezintă un singur individ.	Tudor Șoimaru (<i>Nearnul Șoimăreștilor</i>)
	Colectiv	Personajul apare ca un grup, cu o psihologie specifică.	Grupul de răzeși (<i>Nearnul Șoimăreștilor</i>)
d) Raportul cu realitatea	Real	Are corespondent în lumea reală.	Împăratul (basme)
	Fantastic	Este produsul exclusiv al imaginației.	Muma Pădurii (basme)